

Rett til å betale kontant?

Av professor Hans Fredrik Marthinussen

Det synes å være en relativt utbredt holdning i norsk offentlighet at sentralbankloven § 14 eller finansavtaleloven § 38 (3) gir nordmenn rett til å handle varer og tjenester mot kontant betaling. Artikkelen inneholder en nærmere analyse av disse bestemmelsene, og konkluderer med at en slik generell rett ikke eksisterer.

Nøkkelord: Kontant betaling, kontraheringsplikt, oppgjør, tvungent betalingsmiddel,

Hans Fredrik Marthinussen (f. 1978, cand.jur. 2004, ph.d. 2009) er professor i rettsvitenskap ved Universitetet i Bergen, der han også er leder for forskergruppen for formuerett.

1 Innledning

Nordmenn betaler i stadig større grad «elektronisk». Statistikk fra Bank Asept viser en jevn økning i antall korttransaksjoner og en sterk nedgang i uttak av kontanter; svært få av nordmenns daglige kjøp foretas med kontanter.¹ Når håndtering av kontanter samtidig innebærer både kostnader og risiko for den enkelte næringsdrivende, er det ikke overraskende at det dukker opp eksempler på at ulike virksomheter ønsker å nekte å selge varer eller tjenester mot kontant betaling. Ofte er disse eksemplene i media ledsaget av påstander fra jurister og andre om at slike begrensninger i muligheten til å betale kontant er ulovlige. Som jeg skal komme tilbake til, synes det også i Stortinget å herske uklarhet om rekkevidden av retten til å betale med kontanter.

«Det kontantløse samfunn» reiser viktige spørsmål knyttet til personvern, samfunnssikkerhet og bankenes maktposisjon. De spørsmålene skal ikke drøftes nærmere i denne artikkelen. For å kunne diskutere disse spørsmålene på en god måte i tiden fremover synes det imidlertid nyttig å avklare i hvilken utstrekning det i dag rent rettslig er grunnlag for å tvinge virksomheter til å godta betaling med kontanter.

Det alminnelige utgangspunktet om at den enkelte står fritt til selv å velge hvilke kontrakter han vil inngå, og på hvilke vilkår, innebærer at artikkelen må undersøke om det på dette området finnes grunnlag for innskrenkninger i kontraktsfriheten. Helt sentralt står i så måte bestemmelsen i sentralbankloven § 14, som fastslår at Norges Banks «sedler og mynter er tvungent betalingsmiddel i Norge». Hva det innebærer at kontanter er «tvungent betalingsmiddel», sier imidlertid ikke loven noe om, og det vil bli undersøkt nærmere i det følgende. Sentralbankloven § 14 suppleres av finansavtaleloven § 38 (3) som gir en forbruker en ubetinget «rett til å foreta oppgjør med tvungne betalingsmidler hos betalingsmottakeren». Også denne bestemmelsen vil bli grundig undersøkt med tanke på å fastlegge når forbrukere har rett til å betale kontant.

2 Hva innebærer et «tvungent betalingsmiddel»?

---

¹ Se <https://bankaxept.no/manedsrapport/>.

Sentralbankloven § 14 fastslår altså at sedler og mynter er tvungent betalingsmiddel, men loven sier ikke hva dette innebærer. Rent språklig gir ordet «tvungent» inntrykk av at det er et *pålagt* betalingsmiddel. Det harmonerer imidlertid dårlig med den utstrakte bruken av andre betalingsmidler, også allerede på tidspunktet bestemmelsen ble vedtatt. Man kan imidlertid tenke seg tvungen i den forstand at hver av partene har rett til å påtvinge den andre bruk av kontanter.

Uttrykket «tvungent betalingsmiddel» er nærmere kommentert i lovens forarbeider. I Odelstingsproposisjonen er det presisert at regelen ikke innebærer et forbud mot å benytte andre betalingsmidler, og for øvrig er det vist til at uttrykket har et innarbeidet meningsinnhold i juridisk sammenheng:

«Utvalget antar at en ny lov om Norges Bank og pengevesenet bør stadfeste at bankens sedler og mynter er de eneste tvungne betalingsmidler. Utvalget viser til at uttrykket 'tvungent betalingsmiddel' har et klart juridisk meningsinnhold. Regelen om tvungent betalingsmiddel innebærer ikke at andre betalingsmidler ikke kan benyttes ved betaling av pengeforpliktelser. Bankens sedler og mynter har i dag ikke den fremtredende plass i betalingsformidlingen som tidligere var tilfelle. Men andre betalingsmidler enn bankens sedler og mynter vil ikke være tvungne betalingsmidler, med de rettslige virkninger dette har.»²

Henvisningen til et etablert meningsinnhold i uttrykket «tvungent betalingsmiddel» fremgår også av NOU-en til sentralbankloven.³ Her er det imidlertid noen utdypninger som er av interesse:

«Både etter gjeldende lov og utkastet er det uomtvistelig at en kan bruke andre betalingsmidler for å oppfylle pengeforpliktelser. Utviklingen har ført til at pengesedlenes betydning ved betalingsoppgjør er redusert i forhold til bankenes og postvesenets betalingsformidling. Verken gjeldende lov eller utvalgets lovutkast er til hinder for en fortsatt utbygging og eventuell rasjonalisering av betalingsssystemet med den følge at pengesedler i større eller mindre grad blir gjort overflødige. Den eneste legale grense framgår av utkastets § 13 første ledd om Norges Banks enerett til å utstede pengesedler.»⁴

Forarbeidene gir ikke veldig klare svar utover at det nærmere innholdet i uttrykket «tvungent betalingsmiddel» ble ansett å ha et avklart meningsinnhold. Omtalen i NOU-en synes imidlertid å indikere at det ikke foreligger særlige begrensninger i adgangen til å eliminere pengesedlene som betalingsmiddel.

Slik lovforarbeidene antyder, viser den juridiske litteraturen fra tiden rundt vedtakelsen av sentralbankloven at det hersker stor konsensus rundt forståelsen av «tvungent betalingsmiddel», en entydig oppfatning som også består i senere juridisk teori og lovarbeid. Christiansen skriver at «idéen om et tvunget eller lovlig betalingsmiddel (Legal Tender, gesetzliches Zahlungsmittel, Cours Legal) som en del av et moderne pengevesen er universell».⁵ Han fortsetter:

«Den rettspolitiske begrunnelse for slike regler om tvungent betalingsmiddel ligger i behovet for å kunne beskytte statens pengemonopol, først og fremst i ekstraordinære situasjoner. Ved at statens penger har egenskap av å være tvungent betalingsmiddel vil bare statens pengesedler og mynter i gitte situasjoner kunne tjene som et endelig, frigjørende oppgjørsmiddel for en pengefordring.

At Statens penger er tvungent betalingsmiddel innebærer som hovedregel at debitor har plikt til å betale i slike penger dersom kreditor forlanger det, og at debitor har rett til å betale i slike penger selv

² Ot.prp. nr. 25 (1984–84) s. 91–92.

³ Jf. NOU 1983: 39 s. 402.

⁴ NOU 1983: 39 s. 402.

⁵ Per Christiansen, *Norsk pengerett*, Oslo 1987, s. 190.

om kreditor motsetter seg det. Regelen er imidlertid deklarasjonsmessig, det vil si at den kan fravikes ved avtale. (...) At regler om tvungent betalingsmiddel gis et slikt innhold er for øvrig også internasjonalt den vanlige ordning.»⁶

Tilsvarende forståelse finner vi hos Krüger, Bergsåker og Syrstad, som alle fremhever at tvungent betalingsmiddel innebærer at kreditor ikke er forpliktet til å motta oppgjør på annen måte, og at kreditor heller ikke har rett til å kreve andre former for betaling, med mindre annet er avtalt.⁷ Sagt med andre ord: *Dersom ingenting er avtalt*, kan kreditor i utgangspunktet kreve å få betalt i kontanter, og debitor har rett til å fri seg fra gjeldsforpliktelsen ved å betale kontant.⁸ Det er altså et gjennomgående trekk i litteraturen at en bestemmelse om et tvungent betalingsmiddel ikke begrenser avtalesfriheten. Torvund drøfter eksplisitt om debitor kan fraskrive seg retten til å betale med kontanter, og konkluderer med at «det ikke [kan] være tvil om at en slik avtale er bindende».⁹ Rettstilstanden oppsummeres etter min mening godt i NOU 2017: 13 «Ny sentralbanklov»:

«Kjernen i sentralbankloven § 14 om tvungne betalingsmidler er at kreditor og debitor i et gjeldsforhold har en gjensidig plikt til å akseptere sedler og mynter som oppgjør for en fordring, dersom det ikke er inngått avtale om annen oppgjørsmåte. Regelen er deklarasjonsmessig og kan i utgangspunktet fravikes ved avtale mellom partene. Utvalget legger til grunn at det også fremover vil være behov for at en type betalingsmiddel skal være tvungent på denne måten. I motsatt fall kan det oppstå usikkerhet om hvordan en gjeldspost kan gjøres opp med befriende virkning for debitor. Utvalget ser i dag ikke gode alternativer til sedler og mynter utstedt av Norges Bank.

I mange kontraktsforhold er det avtalt oppgjør på annen måte enn ved sedler og mynter eller i annen valuta enn norske kroner. Slik adgang til å avtale andre oppgjørsmåter står ikke i strid med en regel om at norske sedler og mynter er tvungent betalingsmiddel i Norge. Tvungent betalingsmiddel gir en forutsigbar og rettslig sikker måte å foreta frigjørende oppgjør der annet ikke er avtalt. Bestemmelsen om tvungent betalingsmiddel i sentralbankloven § 14 blir da en regel som partene kan falle tilbake på dersom det for eksempel i et kontraktsforhold oppstår tvist om oppgjørsmåte.»¹⁰

Som vist synes det å være bred enighet i norsk juridisk teori om en slik forståelse av angivelsen av et tvungent betalingsmiddel i sentralbankloven § 14. En tilsvarende forståelse av «lovlig» eller tvungent betalingsmiddel finner vi for øvrig også for svensk rett hos Lindskog og for dansk rett hos Andersen og

---

⁶ Christiansen, *Norsk penge rett* s. 190 jf. også s. 192.

⁷ Kai Krüger, *Pengekrav*, 2. utg. Bergen 1984, s. 31 og 222, Trygve Bergsåker, *Pengekravsrett*, 2. utg. Oslo 2011, s. 293–294 og Helge Syrstad, «Statlig pengeteori? Pengebegrep, pengekrav og statsmyndighet», *Norges Banks skriftserie* nr. 54, 2019, s. 78–80, jf. også s. 84.

⁸ Det kan diskuteres om finansavtaleloven § 38 gjør enkelte små innskrenkninger i hovedregelen om rett til å gjøre opp med kontanter der oppgjørsmåte ikke er avtalt. Se nærmere diskusjonen om forholdet til regelen i sentralbankloven § 14 i NOU 1994: 19 s. 147–148, der det tilsynelatende legges til grunn at det ikke er motstrid, i hvert fall hva gjelder første ledd. Diskusjonen er mest av teoretisk interesse, ettersom finansavtalelovens nyere regulering nok må gå foran ved eventuell motstrid, jf. også Krüger, *rettsdata.no*, note 231 til finansavtaleloven § 38 (sist besøkt 20.12.2018). Etter min mening er det nærliggende å se i hvert fall andre ledd som en viss modifikasjon av sentralbanklovens hovedregel om rett til å gjøre opp kontant der ikke annet er avtalt, forutsatt at betaler ikke er forbruker og dermed ikke kan påberope seg tredje ledd. Se nærmere den utførlige fremstillingen av forholdet mellom sentralbankloven § 14 og finansavtaleloven §§ 38 og 39 hos Syrstad i *Norges Banks skriftserie* nr. 54/2019 s. 82–90.

⁹ Olav Torvund, *Betalingsformidling i et rettslig perspektiv*, Oslo 1993, s. 189–190.

¹⁰ NOU 2017: 13 s. 350–351.

Lookofsky.¹¹ Jeg anser det ikke som tvilsomt at fastleggingen av sedler og mynter som tvungent betalingsmiddel i norsk rett ikke innebærer begrensninger i adgangen til gyldig å avtale oppfyllelse av pengeforpliktelser på annen måte enn ved bruk av kontanter. Ved vedtakelse av ny sentralbanklov vil den sist refererte forarbeidsuttalelsen sementere denne regelen ytterligere.

Den eneste fremstillingen jeg har funnet et avvikende syn på dette spørsmålet i, er NOU 1979: 16 «Betalingsformidling». Her uttales det på s. 79 at «retten for betaleren til å fri seg fra sine pengeforpliktelser ved landets sedler og mynt må antas å være så grunnleggende at den ikke kan fraskrives ved avtale». Det gis ikke noen forklaring på hvorfor dette «må antas», utover at retten anses «grunnleggende». NOU-en var ikke del av et lovarbeid, og medlemmene synes å ha vært plukket ut på bakgrunn av kjennskap til det tekniske rundt betalingsformidlingssystemene. Jeg finner i likhet med Torvund, *Betalingsformidling* s. 189–190, liten grunn til å legge vekt på denne uttalelsen.

3 Forbrukeres rett til å gjøre opp med kontanter etter finansavtaleloven § 38

Etter finansavtaleloven § 38 (3) har en forbruker «alltid rett til å foreta oppgjør med tvungne betalingsmidler hos betalingsmottakeren».¹² Bestemmelsen setter åpenbart en skranke for avtalefriheten, og siden den er en typisk forbrukerbeskyttelsesregel, kan det neppe være tvilsomt at avtaler som innskrenker forbrukerens rett til å foreta oppgjør med tvungent betalingsmiddel, ikke binder forbrukeren. Forbrukeren vil kunne inngå avtalen, og så kreve å få gjøre opp i tråd med lovens preseptoriske regel. Som Hauge skriver:

«Hvis man blir presentert for et tilbud som inneholder vilkår som strider mot preseptorisk lovgivning, vil man normalt kunne akseptere tilbudet, for senere å gjøre gjeldende at de aktuelle avtalevilkår strider mot preseptorisk lovgivning. Som hovedregel må dette være løsningen, selv om man allerede ved avtaleinngåelsen er innforstått med at det er tale om lovstridige avtalevilkår.»¹³

Som Hauge påviser, har dette støtte i høyesterettspraksis, blant annet i Rt. 2001 s. 1413 og Rt. 1993 s. 1260.¹⁴ Tilsvarende oppfatning finner vi også hos Lilleholt, som fastslår at «den lovfesta regelen kjem i staden for det aktuelle kontraktvilkåret, og resten av kontrakten blir ståande».¹⁵

I lys av dette klare utgangspunktet blir spørsmålet hva det innebærer at forbrukeren har rett til å «foreta oppgjør» med tvungne betalingsmidler, altså kontanter, hos betalingsmottakeren.¹⁶ Gir bestemmelsen en helt generell rett til å handle varer og tjenester mot kontant betaling, eller gir den bare en mer begrenset rett til å frigjøre seg fra en forpliktelse der en kontrakt allerede er inngått?

Ordet «oppgjør» tyder på at det allerede må være etablert et pengekrav for at bestemmelsen skal gi en rett til forbrukeren; det er retten til å fri seg fra en gjeldsforpliktelse som reguleres. Det gir liten mening å snakke om et oppgjør før en forpliktelse er etablert. Det kan legges til at finansavtaleloven § 38 har «oppgjørsmåte» som overskrift, og at lovens kapitteloverskrift for § 38 og § 39 er «forholdet mellom betaler og mottaker ved betalingsoverføringer». Alt dette trekker i retning av at det som reguleres, er oppgjør av et allerede eksisterende pengekrav.

---

¹¹ Stefan Lindskog, *Betalning*, 2. oppl. Stockholm 2018, s. 452 jf. s. 77, og Mads Bryde Andersen og Joseph Lookofsky, *Lærebog i obligationsret I*, 4. utg. 2015, s. 133.

¹² Til tross for bestemmelsens plassering i finansavtaleloven, regulerer den klart nok forholdet mellom betaler og betalingsmottaker generelt, jf. nærmere NOU 1994: 19 s. 107–108 og Ot.prp. nr. 41 (1998–99) s. 45–50.

¹³ Hilde Hauge, *Ugyldighet ved formuerettslige disposisjoner*, Oslo 2009, s. 398, jf. også s. 399–400.

¹⁴ Jf. Hauge, *Ugyldighet ved formuerettslige disposisjoner* s. 398.

¹⁵ Kåre Lilleholt, *Kontraksrett og obligasjonsrett*, Oslo 2017, s. 452 jf. også s. 119.

¹⁶ Retten til å foreta oppgjør med tvungent betalingsmiddel gjelder bare «hos betalingsmottaker». Etter forarbeidene, Ot.prp. nr. 41 (1998–99) s. 106, skal dette forstås som en ren henvisning til gjeldsbrevloven § 3, altså næringsdrivendes forretningssted, og ellers kreditors hjemsted.

Heller ikke forarbeidene levner særlig tvil om at det er oppgjør av eksisterende pengekrav som reguleres. Det påpekes at det er «forholdet mellom betaleren og mottakeren ved betalingsoverføringer» som reguleres i kapittelet, og at § 38 omhandler «i hvilken grad en betaler har rett til å gjøre opp en fordring ved betaling gjennom et betalingssystem, og i hvilken utstrekning mottakeren kan pålegge ham eller henne å gjøre opp på en bestemt måte».¹⁷ Også i den konkrete begrunnelsen for forbrukerregelen i § 38 (3) er det oppgjørssituasjonen departementet har hatt for øye:

«Departementet er kommet til at en forbruker også bør ha en generell rett til å betale med kontante midler hos mottakeren, selv om man ikke kan si at en annen oppgjørsmåte vil medføre vesentlig merutgift eller vesentlig ulempe for ham eller henne, se departementets lovutkast § 38 tredje ledd. Forbrukerne bør ha en mulighet til å unngå de relativt høye gebyrene som følger med betaling over giro. Det kan også være grupper som av ulike grunner ikke er fortrolig med eller ikke ønsker å foreta girering fra konto. Disse vil ofte foreta kontant innbetaling til bank, noe som normalt innebærer svært høye gebyrer.»¹⁸

Uttrykket «generell rett til å betale med kontante midler hos mottakeren» er vidt. Det er imidlertid verdt å merke seg at man bruker ordet «mottaker», som i betalingsmottaker, og ikke for eksempel «selger», som bedre ville angi en situasjon der man skulle ha plikt til å selge varer mot kontanter. Dessuten omtales betaling som «oppgjørsmåte» i den samme setningen, og holdes opp mot «betaling over giro».

At forbrukeren har rett til å gjøre opp et etablert pengekrav med tvungne betalingsmidler, altså kontanter, og å se bort fra eventuelle avtaleklausuler som begrenser denne retten, gir derimot ikke rett til å kunne kreve å *inngå* en avtale basert på kontant betaling. Selv ikke en forbruker kan med andre ord kreve å få kjøpe en vare eller tjeneste mot kontant betaling dersom selger ikke ønsker det. Et godt eksempel på dette gir vanlig kjøp av varer på internett. Bestillingsprosessen består typisk i å identifisere den aktuelle varen, legge den i handlekurven og gå til en digital kasse der betaling med kort inngår som en integrert del av bestillingsprosessen. Det presiseres typisk at avtale ikke er inngått før betaling er mottatt. En norsk forbruker kan ikke, fornuftig nok, gå i en norsk bedrifts nettbutikk, legge produktet i handlekurven, og så kontakte bedriften og kreve å få gjøre opp med kontanter.

Nettbutikker står imidlertid ikke i noen særstilling rent rettslig. Alle andre norske bedrifter står i utgangspunktet fritt til å gjøre betaling med kort til en del av avtaleinngåelsesprosessen, ettersom finansavtaleloven § 38 (3) ikke gjør innskrenkninger i avtalefriheten før en avtale er inngått og en betalingsforpliktelse dermed er oppstått. Det er dermed liten tvil om at en butikk kan kreve betaling med kort som et vilkår for å inngå avtale om salg av de produktene butikken fører, og dermed helt eliminere muligheten for å handle med kontanter. Tilsvarende kan restauranter og hoteller lovlig kreve forskuddsbetaling med for eksempel kort eller overføring til konto av forbrukeren, som vilkår for å kunne motta hotellets eller restaurantens tjenester.

Annerledes Syrstad, som tar utgangspunkt i at Banklovkomisjonens opprinnelige utkast foreslo at «[betalings-]mottakeren plikter å motta oppgjør med tvungne betalingsmidler innenfor forretningstiden for ytelser som mottas på stedet, med mindre annet er avtalt».¹⁹ Han hevder at finansavtaleloven § 38 (3) har sin bakgrunn i at forbrukerrådet ønsket en strengere regel enn banklovkomisjonens utkast, og at det derfor ville stemme dårlig med lovgivers forutsetning om ikke næringsdrivende skulle ha en generell plikt til å selge varer og tjenester mot kontant betaling.²⁰ Det er verdt å merke seg at også i banklovkomisjonens utkast var det «oppgjør» og «betalingsmottaker» som ble omtalt. Det er derfor mulig å tolke også lovutkastet slik at det gjaldt en plikt til å motta kontant betaling der bindende avtale var inngått *på forhånd*. I slike situasjoner vil det kunne bli særlig byrdefullt for forbruker å måtte anskaffe eller ordne andre betalingsmidler. Dette kan underbygges med at det i NOU 1994: 19 s. 149 uttales at hensikten med bestemmelsen var å «hindre at betaleren må anskaffe særskilte betalingsinstrumenter, som for eksempel betalingskort, for å kunne gjøre opp sin forpliktelse» (min kursivering). På den annen side uttaler kommisjonen på s. 76 at «regelen vil hindre at kunder som ikke har betalingskort e.l. skal utelukkes fra å handle», riktignok etter å ha innledet samme avsnitt med å presisere at det er «en regel om at betalingsmottakeren innenfor forretningstiden er forpliktet til å motta oppgjør med tvungne betalingsmidler for ytelser som mottas på stedet». Uttalelsen om at kunder som ikke har betalingskort eller lignende, ikke skal utelukkes fra å handle, er den *eneste* uttalelsen i forarbeidene

¹⁷ Ot.prp. nr. 41 (1998–99) s. 45–46.

¹⁸ Ot.prp. nr. 41 (1998–99) s. 49.

¹⁹ NOU 1994: 19 s. 76 og 149, utkast til § 2-30 (3).

²⁰ Syrstad i *Norges Banks skriftserie* nr. 54/2019 s. 91–93.

som trekker klart i retning av en forutsetning om en videre forståelse av lovteksten i finansavtaleloven § 38 (3) og banklovkomisjonens utkast til § 2-30 (3). Etter mitt skjønn er det svært spenstig rettskildebud å gjøre en klart utvidende tolkning av finansavtaleloven § 38 (3) sin ordlyd på bakgrunn av en anført forutsetning hos lovgiver som har så spinkel forankring i forarbeidene, ikke minst når forarbeidene for øvrig gjennomgående trekker i motsatt retning.

Forutsetningen for å eliminere muligheten for at forbrukeren kan påberope seg retten til å gjøre opp kontant etter finansavtaleloven § 38 (3), er at forpliktelsen ikke pådras før det skal betales. All form for betaling etter at motytelsen er erlagt, vil utløse forbrukerens rett til kontant betaling. Dersom en restaurant eller et hotell har avtalevilkår som krever betaling med kort, og forbrukeren så spiser eller overnatter *før* han skal betale, står forbrukeren i en oppgjørssituasjon. Forpliktelsen er allerede pådratt på betalingstidspunktet, og han kan da i medhold av finansavtaleloven § 38 (3) kreve å få *gjøre opp sin forpliktelse* med kontanter.

At forbrukeren skal forskuddsbetale, eller at kontrakten skal oppfylles ved samtidig utveksling av ytelser («ytelse mot ytelse»), er ikke ensbetydende med at finansavtaleloven § 38 (3) ikke kommer til anvendelse. Det kan nemlig også i slike tilfeller forekomme at betalingsforpliktelsen pådras før selve betalingstidspunktet. Det kan for eksempel tenkes at forbrukeren bestiller en vare, som skal betales når den hentes i butikken, og der forbrukeren ikke kan avbestille eller unnlate å hente uten å pådra seg kostnader eller misligholdsansvar. Da inngås bindende avtale i forkant, og forbrukeren har påtatt seg en kontraktsmessig betalingsforpliktelse som setter ham i en oppgjørssituasjon, selv om han ikke får varen uten samtidig å måtte betale for den. Et annet eksempel gir den ordningen med «helautomatiske» hoteller som kjeden Citybox har innført i Norge. Man bestiller rom på internett eller via telefon, legger inn et kredittkort som garanti for bestillingen og kan som regel avbestille inntil 24 timer i forveien.²¹ I perioden etter avbestillingsretten utløper, frem til innsjekk, er det ingen tvil om at det gjelder en bindende betalingsforpliktelse, og det er derfor ikke anledning til å nekte forbrukeren å betale kontant ved innsjekk.²²

At betaling må inngå som et element i selve avtaleslutningen for å utelukke retten til kontant betaling, aktualiserer problemstillingen om når avtale inngås, ved kjøp i butikk. Spørsmålet er om forbrukeren kan akseptere butikkens «tilbud» i form av prislapp på varen, ved å gå i kassen og gi sin aksept, og dermed allerede stå i et forpliktende avtaleforhold før betalingen er gjennomført. I teorien synes det stort sett lagt til grunn at prisangivelser i butikk er å anse som et bindende tilbud, til tross for at avtalelovens forarbeider kan gi støtte for motsatt resultat.²³ Til tross for dette kan det argumenteres for at den forbrukeren som går i kassen og aksepterer et slikt tilbud, må godta butikkens øvrige ordinære salgsvilkår, jf. for eksempel Rt. 1973 s. 967 (Speditørdommen), der kontraktsvilkårene imidlertid var vanlig praksis i bransjen, i motsetning til et eventuelt vilkår om betaling kun med kort. Og under enhver omstendighet innebærer en adgang til å bygge rett på pristilbud i butikken kun krav til butikken med tanke på å opplyse kundene tydelig om kortbetaling som vilkår for avtaleinngåelse, for eksempel ved oppslag eller på prislappen.

Et særskilt spørsmål er hvorvidt en forbruker har rett til å få betale kontant ved rene reservasjoner, som kun innebærer en *rett* for forbrukeren, ingen forpliktelse. Det kan være den klassiske hotellreservasjonen, der forbrukeren står fritt til ikke å møte opp (da normalt slik at rommet frigis etter kl. 18), netthandelsløsninger der forbrukeren reserverer et produkt for henting i butikk, og produktet normalt holdes av til ham i en viss periode, eller lignende. I disse tilfellene er det inngått en bindende avtale der

---

²¹ Informasjonen er hentet fra citybox.no 3.1.2019.

²² Til tross for hotellkjedens innsjekkingsautomater, opplyses det da også på nettsidene at det er mulig å betale kontant til kjedens hotellvert.

²³ Jf. Jo Hov og Alf-Petter Høgberg, *Alminnelig avtalerett*, Oslo 2009, s. 89–90, Kai Krüger og Peter Møgelvang-Hansen, «Reklamens bindende virkning: om kontraktsrettslige og markedsrettslige rettsvirkninger av reklame etter nordisk rett», *TemaNord* 2001:549 s. 127–134 og Krüger, «Fona- og Bilka-sakene – rettshistoriske mumier eller forbrukerrettslig vannskille? Om pristilbud i markedsføringen», i *Hyldestskrift til Jørgen Nørgaard*, København 2003, s. 509–526.

selger eller tjenesteyter forplikter seg til å prestere sin ytelse dersom forbrukeren betaler, men forbrukeren er på sin side ikke forpliktet.²⁴

Så lenge forbrukeren ikke er forpliktet, er det rent språklig vanskelig å snakke om en rett til å gjøre opp en gjeldsforpliktelse. Dette stemmer også best overens med den juridiske teoriens fastleggelse av fordringens tilblivelsestidspunkt. Nordtveit legger til grunn at dersom det foreligger en valgrett for den ene parten, altså i realiteten en kjøpsopsjon, oppstår ikke fordringen før selve opsjonen utløses.²⁵ Før fordringen anses oppstått, kan det vanskelig eksistere en plikt for den annen part til å motta oppgjør på en bestemt måte.

Justisdepartementets lovavdeling har flere ganger besvart spørsmål om retten til kontant betaling, men i liten grad avklart hvordan sentralbankloven § 14 og finansavtaleloven § 38 (3) skal forstås. I sak 8796/2002 konkluderte lovavdelingen med at et tilleggsgebyr på 20 kroner for bompengeskjerm som ikke kunne betale med nøyaktig beløp i bompengeskjermen, var ulovlig, men det ble vist til § 38 *andre* ledd og for øvrig et ganske sammensatt rettsgrunnlag. I sak 9914/2010 vurderte lovavdelingen om Flybussen hadde anledning til å kreve et kontantgebyr for de som kjøpte billetter på bussen. Lovavdelingen konkluderer ikke klart, men uttaler følgende: «Etter Lovavdelingens syn må det vurderes hvorvidt det legges byrder på kontant betaling på en måte som gjør at retten etter finansavtaleloven § 38 tredje ledd blir undergravet. Det er her nærliggende å anvende vurderingstemaet etter annet ledd, altså om betalingsmåten vil medføre vesentlig merutgift eller andre ulemper for forbrukeren. De forbrukersyn som tredje ledd bygger på, tilsier at det ikke skal mye til før terskelen er overskredet.» Isolert sett virker dette utsagnet fornuftig nok, men i og med at det var mulig å betale kontant i automat på bussterminalen og på Oslo Lufthavn, synes antydningen om at selve kontantgebyr på bussen ikke uten videre vil stå seg, lite overbevisende. Det kan virke som om Lovavdelingen har oversett at finansavtaleloven § 38 (3) kun gir rett til å betale kontant «hos betalingsmottakeren».

Nærmere kjernespørsmålet om grensene for rett til å betale kontant kommer sak 5585/2010. Her var spørsmålet om Trondheim Parkering KF kunne ha parkeringsautomater som bare aksepterte betaling med kort. Trondheim Parkering anførte at man først ved betaling på automaten godtok vilkårene for parkeringen, og juridisk sett inngikk avtalen. Med en slik forståelse av avtaleinngåelsesprosessen ville man vært innenfor de rammene artikkelen her oppstiller for når man kan nekte å ta imot kontant betaling. Lovavdelingen påpekte imidlertid at «det kan synes som om den forskriften Trondheim Parkering KF viser til, foreskriver at betalingsplikten oppstår idet kjøretøyet henses». Lovavdelingen uttalte så at det derfor fulgte en plikt av finansavtaleloven § 38 (3) til å *tilrettelegge* for kontant betaling, uten at det nødvendigvis ledet til at det var påkrevd at selve *automatene* tok kontanter. Lovavdelingen påpekte at kommunens markedsposisjon med hensyn til parkeringstjenester også kunne gjøre nekting av kontant betaling problematisk ut fra forvaltningsrettslige prinsipper.

Til slutt kan den generelle uttalelsen i sak 3390/2012 trekkes frem. Uttalelsen kom som et svar på en anmodning fra Forbrukerrådet om «en avklaring av hvor langt prinsippet om rett til betaling med tvungne betalingsmidler går». I denne uttalelsen synes Lovavdelingen, uten at dette begrunnes nærmere, å legge til grunn at finansavtaleloven § 38 (3) i utgangspunktet gir en generell rett til å handle med kontanter. Det skrives nemlig at finansavtaleloven § 38 (3) «kan (...) ses som en minimumsterskel for tilrettelegging for kontant betaling i forbrukerforhold». Det uttales også: «Retten for en forbruker til å betale med kontanter er etter lovens ordlyd absolutt, men begrenset til å gjelde oppgjør 'hos betalingsmottakeren'. Det oppstår gjerne spørsmål om hvor langt retten til kontant betaling strekker seg når man er utenfor situasjonen med varesalg over disk, for eksempel når en tjeneste ytes en rekke ulike steder og forbrukeren ønsker å betale med kontanter på stedet der tjenesten ytes.» Forutsetningen synes altså å være at «varesalg over disk» uten videre omfattes av ordlyden i finansavtaleloven § 38 (3), til tross for at Lovavdelingen innledningsvis utvetydig presiserer at bestemmelsen regulerer «oppgjørsmåten for pengeforpliktelser». Lovavdelingen skriver dessuten at det ved «tolkingen av både annet og tredje ledd i § 38 må tas en reservasjon for tilfeller der det ut fra den aktuelle kontraktssituasjonen vil være helt upraktisk eller umulig å gi adgang til kontant betaling, for eksempel ved salg over internett». Lovavdelingen skriver at bestemmelsen «må tolkes innskrenkende i slike situasjoner», til tross for at den normale ordningen ved netthandel nettopp er at det ikke foreligger noen udekket betalingsforpliktelse på noe tidspunkt. Lovavdelingen synes altså å tolke finansavtaleloven § 38 (3) vesentlig videre i denne uttalelsen enn det jeg mener det er grunnlag for, jf. min drøftelse ovenfor. I og med at Lovavdelingen ikke begrunner sin tolkning av loveteksten, og ikke engang ser ut til å være oppmerksom på den avgrensningen som ligger i at bestemmelsen uttrykkelig bare regulerer oppgjørssituasjonen, finner jeg ikke grunn til å legge vekt på Lovavdelingens tolkningsuttalelse.

Dersom forbrukeren først har rett til å gjøre opp med kontanter, kan det ikke være anledning til å pålegge gebyrer eller andre ikke uvesentlige hindringer for betalingen. Dersom forbrukeren tilbyr fullt oppgjør av gjelden i kontanter på betalingsmottakers forretningssted, er dette å anse som fullgodt oppgjør, og betalingsmottaker må da kunne vise til et særskilt grunnlag for å kreve ytterligere ytelser av forbrukeren. «Kontantgebyrer» og lignende er dermed etter min mening ikke lovlige, dersom retten til å betale kontant etter § 38 (3) kommer til anvendelse i den aktuelle betalingsituasjonen, også dersom slike gebyrer er fastlagt i avtale.²⁶

²⁴ I kontraktsrettslig terminologi har vi her med en kjøpsopsjon for forbrukeren å gjøre, jf. Viggo Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, 2. utg. 2011, s. 692.

²⁵ Silje Nordtveit, *Når oppstår en fordring?*, Oslo 2017, s. 207–215.

²⁶ Er gebyrene ikke fastlagt i avtale, følger det av alminnelig kontraktsrett og bakgrunnsretten, henholdsvis sentralbankloven § 14 og gjeldsbrevloven § 3, at kreditor er pliktig til å ta imot

Man må her være særskilt oppmerksom på begrensningene i finansavtaleloven § 38 (3), kanskje spesielt at retten til kontant betaling kun gjelder «hos betalingsmottakeren». For eksempel er det i kollektivtrafikken utbredt med en høyere pris dersom man løser billett hos føreren, i stedet for å kjøpe billett i forveien. Se også Lovavdelingens behandling av et slikt «kontantgebyr» ved kjøp av billett på Flybussen i sak 9914/2010, omtalt i petitavsnittet ovenfor. Her er det normalt anledning til å kjøpe billett til ordinær pris med kontanter en rekke steder, i kiosker, på billetteautomater og lignende. Ikke bare er et kontantgebyr da klart lovlig, det er dessuten normalt mer dekkende å omtale påslaget i pris som et påslag ved ikke å ha forhåndskjøpt billett.

Et viktig spørsmål er om kontraheringsplikt kan være til hinder for å nekte kontant betaling, eventuelt om et slikt vilkår i medhold av markedsføringsloven § 22 vil kunne forbys som urimelig overfor forbrukere. Et åpenbart problem ved drøftelsen av dette spørsmålet er at det er uklart om vi har en ulovfestet, alminnelig kontraheringsplikt i norsk rett, og også uklart hva en slik kontraheringsplikt eventuelt skulle innebære. Den nå opphevede prisloven § 23 fastslo at Priserådet kunne «forby en ervervsdrivende å nekte forretningsforbindelse med en annen ervervsdrivende eller med en forbruker, hvis det finner at nektelsen vil skade almene interesser eller virke urimelig overfor den annen part». Ikke bare den rene nektelsen kunne forbys, det kunne «anses som en nektelse at en ervervsdrivende bare er villig til forretningsforbindelse på vilkår som rådet finner uvanlige eller urimelige». Bestemmelsen ga altså bare anledning til å pålegge kontraheringsplikt i konkrete tilfeller.²⁷ Spørsmålet har vært drøftet særlig med hensyn til forsikringssselskapers adgang til å nekte forsikring, et spørsmål som nå er lovregulert i forsikringsavtaleloven § 3-10.²⁸ Verken forsikringsavtaleloven § 3-10 eller finansinstitusjoners kontraheringsplikt etter finansavtaleloven § 14 aktualiserer spørsmålet om kortbetaling som del av avtaleinngåelsesprosessen, fordi dette er langvarige avtaler der finansavtaleloven § 38 (3) vil gi forbrukeren rett til å betale kontant.

Kontraheringsplikt er omtrent ikke berørt i rettspraksis. I Rt. 2007 s. 431 aksepterte Høyesterett en ansvarsfraskrivelse i den kommunale vannleverandørens standardvilkår, til tross for at det forelå kontraheringsplikt. En kontraheringsplikt er dermed ikke uten videre til hinder for at parten oppstiller visse begrunnede vilkår og begrensninger. Dette har også støtte i juridisk teori, der blant annet Krüger fremhever at kontraheringsplikt «avskjærer ikke den forpliktete til å stille vilkår, men disse må være rimelige».²⁹ Kontraheringsplikt kan altså typisk synes å foreligge der den enes «kontraheringsnektelse er urimelig».³⁰ For øvrig illustrerer Høyesteretts svært overfladiske drøftelse av problemstillingen i Rt. 2014 s. 36, med påfølgende avvisning for den konkrete saken, mangelen på rettskilder til å underbygge en ulovfestet kontraheringsplikt.

En eventuell alminnelig ulovfestet kontraheringsplikt synes dermed å ligge tett opptil Markedsrådets kompetanse til å forby urimelige vilkår etter markedsføringsloven § 22, og etter opphevelsen av prisloven § 23 er det kanskje nærliggende å konkludere med at markedsføringsloven § 22 i realiteten er den ulovfestede kontraheringsplikten i norsk rett.³¹ Et forbud i medhold av denne bestemmelsen vil etter mitt skjønn kunne være særlig aktuelt for virksomheter som fører helt nødvendige varer, som for eksempel

---

kontant betaling på sitt forretnings- eller hjemsted, med mindre det er avtalt noe annet om betaling.

²⁷ Se nærmere Kai Krüger, *Kontraktsrett*, Bergen 1989, s. 389.

²⁸ Se utførlig Trine-Lise Wilhelmsen, «Forsikringssselskapenes kontraheringsplikt», *Norsk forsikringsjuridisk forenings publikasjoner* nr. 69, 1995 og Trine-Lise Wilhelmsen, «Forsikringssselskapenes kontraheringsplikt – nye regler eller keiserens nye klær», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett* 2018, s. 7–36 med videre henvisninger.

²⁹ Krüger, *Kontraktsrett* s. 43. Sml. også Jo Hov og Alf-Petter Høgberg, *Obligasjonsrett*, 2.utg. Oslo 2017, s. 418, som omtaler «usaklig» nektelse av kontrahering.

³⁰ Jf. Krüger, *Kontraktsrett* s. 235.

³¹ Det kan se ut som Krüger og Møgelvang-Hansen legger til grunn en betydelig bredere, alminnelig kontraheringsplikt i *TemaNord* 2001:549 s. 125–126. Det er imidlertid mulig det bare gis uttrykk for at det i stor utstrekning i praksis vil være vanskelig for profesjonelle selgere av varer og tjenester å vise til en saklig begrunnelse for å nekte å kontrahere med en enkelt forbruker i tilfeller av massesalg av varer til forhåndsfastsatt pris.

dagligvareforretninger og apotek. Her vil det være særlig problematisk om forbrukere ikke får betalt med kontanter, for eksempel der betalingskort er mistet eller stjålet og derfor i korte perioder utilgjengelig, eller for de få forbrukere som fortsatt ikke er komfortable med slike betalingsmåter.

4 Noen avsluttende betraktninger

I lys av drøftelsene ovenfor finner jeg det relativt oppsiktsvekkende at det i norsk offentlighet, og også blant jurister, synes å være en utbredt oppfatning at man har en generell rett til å kjøpe varer og tjenester med kontanter.³² Forståelsen av sentralbankloven § 14 som en deklarasjonsbestemmelse, som kun gir rett til kontant oppgjør der ikke annet er avtalt, har bred forankring i den juridiske teorien og internasjonal praksis, og er gjentatt tydelig i forarbeidene til den kommende sentralbankloven. Gjeldende rett synes klar, og avvikende oppfatninger kan neppe skyldes annet enn at man ikke har satt seg inn i hva «tvungen betalingsmiddel» egentlig betyr.

Når det gjelder finansavtaleloven § 38 (3), kan noen av de spørsmålene som er behandlet ovenfor, fremstå som uavklarte. Det er likevel ikke særlig tvilsomt at bestemmelsen kun regulerer oppgjør av et allerede eksisterende pengekrav, og at den derfor ikke kommer til anvendelse der et slikt pengekrav ikke er oppstått. At det kan være visse utfordringer knyttet til å fastlegge nøyaktig i hvilke tilfeller avtale, og dermed betalingsforpliktelse, er på plass før selve betalingen skal skje, gir ikke grunnlag for uttalelser om at det gjelder en generell rett for forbrukere til å handle med kontanter. Det er i høyden en utfordring for bedriftene som vil unngå kontanthåndtering; de må være påpasselige med måten de håndterer avtaleinngåelse på.

Oppfatningen om at det gjelder en nokså vidtrekkende rett til å handle varer og tjenester mot kontant betaling, har en rekke uheldige sider. For det første hindrer den en god debatt om i hvor stor utstrekning vi faktisk *bør* ha rett til å handle varer og tjenester med kontanter, fordi mange, trolig også politikere i vår lovgivende forsamling, feilaktig er av den oppfatningen at en slik rett allerede eksisterer. Illustrerende er behandlingen av senterpartirepresentantene Slagsvold Vedum og Pollestads Representantforslag 88 S (2016–2017), der det ble foreslått å «sikre retten til å betale med kontanter», med en rekke konkretiserte underpunkter, blant annet en «innskjerping og presisering av finansavtaleloven § 38». Flertallet i finanskomiteen avviste forslaget, og uttalte blant annet:

«Flertallet mener at kunder skal kunne betale med kontanter i de tilfellene hvor det er en berettiget forventning om å betale med kontanter. Flertallet viser til at det er enkelte tilfeller hvor man ikke kan forvente å kunne betale med kontanter. Netthandel er et eksempel på dette.»

Uttalelsen kan tyde på en misoppfatning av hvor langt retten til å handle med kontanter rekker, ettersom det er liten tvil om at norske forbrukere trolig har en forventning om å kunne betale med kontanter i de aller fleste tilfeller. Hva komiteens flertall legger i «berettiget», er riktignok vanskelig å vite, men flertallets fremheving av netthandel som et eksempel der man ikke har en berettiget forventning om å kunne betale med kontanter, tyder på at finanskomiteens flertall nok mener man har en berettiget forventning i betydelig flere tilfeller enn der loven i dag pålegger selgere av varer og tjenester å ta imot kontant betaling.

Et annet problem er at en slik feilaktig oppfatning er til hinder for innovasjon og utvikling av næringsvirksomhet. Her gir Elkjøps etablering av kontantfrie butikker et godt eksempel.³³ Elkjøp har vært utsatt for mye kritikk i pressen, blant annet med påstander fra en fagdirektør i Forbrukerrådet og en

---

³² Illustrerende er at regjeringens partiet Høyres digitaliseringsutvalg i *Finansavisen* 7. januar 2017 offentliggjorde at det har bestemt at «plikten til å ta imot kontanter», som altså ikke eksisterer, skal fjernes innen 2020.

³³ Se Elkjøps pressemelding av 8. januar 2019: <http://pressroom.elkjop.no/pressreleases/elkjoep-phonehouse-butikkene-blir-kontantfrie-2820934> (sist besøkt 19.2.2019).

direktør for kontante betalingsmidler i Norges Bank om at bedriften bryter loven.³⁴ Noe mer forsiktig var ansvarlig statsråd da denne saken ble fremmet politisk i Stortingets spørretime, selv om også hun feilaktig synes å ha lagt til grunn en generell rett til å handle med kontanter.³⁵ Finansministeren uttalte først at «det følger av finansavtaleloven § 38 tredje ledd at en forbruker alltid har rett til å foreta oppgjør med tvungne betalingsmidler hos betalingsmottakeren». Det kan synes som om hun mente problemet først og fremst var om man kan kreve å få betale på en bedrifts hovedkontor, ettersom det som problematiseres, er «tolknings spørsmål», som «hva som ligger i 'hos betalingsmottakeren'». Hun uttalte også at «utgangspunktet *fortsatt* bør være at forbrukere skal ha rett til å betale med kontanter, og at det kan være behov for å styrke denne retten i visse situasjoner» (min kursivering).

Et slikt offentlig press, med en ikke ubetydelig negativ oppmerksomhet og et stempel som lovbryster, er i seg selv et urimelig hinder mot en ordning som utvilsomt kan etableres lovlig. Denne type kritikk vil også lett kunne være et betydelig hinder mot at mindre bedrifter, idrettslag og andre som av ulike grunner ønsker å ha kontantfrie salgsløsninger, tør å gjennomføre slike planer. Slik legger den feilaktige oppfatning av någjeldende regulering hindringer i veien for kontantfrie løsninger som i realiteten holder seg godt innenfor gjeldende regelverk. For å illustrere den mulige interessen for kontantfrie løsninger kan det vises til at 250 danske butikker i 2018 benyttet muligheten til å nekte betaling med kontanter etter klokken 20, etter at den danske betalingsloven åpnet for en slik løsning i ransutsatte områder.³⁶

For å kunne diskutere hvor vidtgående rett vi i Norge bør ha til å betale med kontanter, på en god måte, er kjennskap til dagens regulering et godt utgangspunkt. Denne artikkelen kan forhåpentligvis bidra til å klargjøre en del punkter som det tilsynelatende hersker unødig stor usikkerhet om. Så er det grunn til å imøtese en nærmere utredning om retten til å betale med kontanter, som finansministeren antydte i det ovennevnte svaret til Stortinget nylig.³⁷ Det kan til sammenligning vises til den nevnte danske betalingsloven, som i § 81 har en relativt utførlig regulering av virksomheters plikt til å ta imot kontanter. Utgangspunktet der er en absolutt plikt til å ta imot kontant betaling i tidsrommet mellom klokken 06 og 20, med unntak for fjernsalg og ubemannede selvbetjeningsmiljøer³⁸:

«§ 81. En betalingsmodtager er forpligtet til at modtage betaling med kontanter i tidsrummet fra kl. 06.00 til kl. 22.00, hvis denne modtager betalingsinstrumenter omfattet af denne lov, jf. dog § 2 i lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme og stk. 2, 3 og 5.

Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse ved fjernsalg eller ved betalingstransaktioner i ubemandede selvbetjeningsmiljøer.

---

³⁴ Se *ABC Nyheter* 8. og 12. januar 2019, henholdsvis

<https://www.abcnyheter.no/penger/forbruker/2019/01/08/195489923/forbrukerradet-elkjop-er-ikke-innenfor-loven> og

<https://www.abcnyheter.no/penger/privatokonomi/2019/01/12/195490488/elkjop-vi-snur-ikke-na> (sist besøkt 19.2.2019) og *e24.no* 9. januar, <https://e24.no/naeringsliv/digitalisering/norges-bank-reagerer-paa-elkjoeps-kontantloese-plan/24535831> (sist besøkt 19.2.2019).

³⁵ Dokument nr. 15:727 (2018–2019).

³⁶ Lov om betalinger, lov nr 652 af 08/06/2017, som trådte i kraft 1. januar 2018. Som jeg straks kommer tilbake til, kan alle butikker nekte kontant betaling etter kl. 22, mens butikker i områder som er definert som ransutsatte, kan nekte kontant betaling dersom de melder fra til det danske Finanstilsynet. Pga. meldeplikten er det enkelt å få oversikt over antallet butikker, som er gjengitt i en artikkel av Danske Radio 26. januar 2018, se <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/hovedstadsomraadet/et-aar-efter-ny-kontantregel-250-butikker-siger-nej-til-sedler>.

³⁷ Sentralbanklovutvalget avgrenset uttrykkelig mot denne problemstillingen, se NOU 2017: 13 s. 351.

³⁸ Nærmere om ubemannede selvbetjeningsmiljøer, se den danske forbrukerombudsmannens saker nr. 16/10011 og 17/04317.

Stk. 3. Betalingsmodtagere, som er beliggende i områder, hvor der kan være en forhøjet risiko for røveri forbundet med modtagelse af kontanter, er uanset stk. 1 alene forpligtet til at modtage kontanter fra kl. 06.00 til kl. 20.00. Erhvervsministeren fastsætter, i hvilke områder i Danmark der kan være en forhøjet risiko for røveri forbundet med modtagelse af kontanter. Erhvervsministeren offentliggør en meddelelse herom på Erhvervsministeriets hjemmeside.

Stk. 4. Betalingsmodtagere, der ønsker kun at modtage kontanter fra kl. 06.00 til kl. 20.00, jf. stk. 3, skal forinden underrette Finanstilsynet herom.

Stk. 5. Erhvervsministeren kan fastsætte regler om, at bestemte typer af betalingsmodtagere er forpligtet til altid at modtage betaling med kontanter uanset stk. 1-3.»

En gjennomtenkt og detaljert regulering av retten til kontant betaling, som den danske, bør, slik situasjonen er i Norge i dag, ligge i prioritert bunke hos Finansdepartementet. Jeg mener ikke dermed å argumentere for den danske reguleringen i seg selv. Som nevnt innledningsvis er dette et spørsmål av stor betydning, som berører svært mange samfunnsområder. Det er også utvilsomt mange ulike oppfatninger om kontanternes plass i samfunnet. Mindre bruk av kontanter kan begrense den svarte økonomien, og det kan gjøre at de bedriftene som ønsker det, slipper kostnadene med kontanthåndtering. Et ønske om å slippe kontanthåndtering, men likevel ikke miste kunder, kan også bidra til innovasjon og utvikling av nye betalingsløsninger, slik vi ser på området for betalingsløsninger knyttet til mobiltelefonen. Samtidig er det et spørsmål om ikke kontanter er nødvendige i et samfunnssikkerhetsperspektiv, og hvor mye kontanter som eventuelt må sirkulere i befolkningen for å kunne opprettholde et fungerende samfunn i en krisesituasjon. Det reiser seg dessuten også spørsmål om personvern, nærmere bestemt retten til å betale anonymt, og det er fortsatt enkeltmennesker i samfunnet som ikke fullt ut er tilvendt det elektroniske betalingsamfunnet. Slike store spørsmål krever en grundig utredning og en påfølgende demokratisk debatt, fremfor dagens postuleringer om kontanthåndteringsplikt, ofte uten forankring i det eksisterende lovverket.